

DE SLANG IN DE BIJBEL

Klaas A.D. Smelik

In Assen begint de victorie

Een bijdrage van de Slang aan het juiste verstaan van het verhaal in Genesis 3

Voor eenieder die nog twijfelde aan de echtheid van de Slang uit Genesis: hier een bijdrage geschreven door hemzelf. Klaas A.D. Smelik tekende het verhaal op over wat er nu echt gebeurde in het paradijs, en hoe de Slang zijn poten verloor.

Prof. dr. K.A.D. Smelik doceert de vakken Hebreeuws en Jodendom aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de Universiteit Gent.

Beste lezers van Interpretatie,

Wat doet het mij plezier dat ik nu de kans heb om juist aan u verslag te doen van de gebeurtenissen, waarin ik indertijd een centrale rol heb gespeeld! Want Nederland heeft bij mij sinds 1926 een speciaal plekje in het reptielenhart. En dan in het bijzonder Assen, de hoofdstad van de provincie Drenthe – ja, dat weet ik allemaal. Ik ben niet voor niets het slimste van alle dieren des velds die de Here God heeft gemaakt.

Ja, Assen! U moet weten dat ik in 1926 met een depressie te kampen had. Duitse geleerden hadden allerlei teksten over slangen uit het oude Nabije Oosten bijeengezameld en meenden zo te kunnen aantonen dat de slang uit Genesis 3 een mythologisch wezen is. Ik – een mythologisch wezen! Het kwam heel hard aan. Ik durfde zelfs niet meer in de spiegel te kijken, omdat ik bang was daarin geen reflectie van mijn scherpzinnige snuit te zien, maar een mythologische leegte.

En toen werden de woorden van een van deze slangloochenaars door een opmerkelijk gemeentelid aan de kaak gesteld. Geelkerken heette de dominee die zich voor zijn twijfel aan mijn bestaan moest verantwoorden. Dit gebeurde op de Synode van Assen in 1926. Daar kwam onweerlegbaar vast te staan dat ik zintuiglijk waarneembaar ben en in werkelijkheid heb gesproken. In de stukken wordt zelfs gesteld dat de Slang een ‘grijpbaar beest’ was, maar dat vind ik niet bepaald vleidend: ‘grijpbaar beest’ doet te veel denken aan de hapklare brokken uit de reclame. Niettemin, sinds 1926 ben ik geheel gerustgesteld op het punt van mijn identiteit en spreekvaardigheid. Alsof ik niet veel beter Hebreeuws spreek dan die geleerden van de Religionsgeschichtliche Schule...

Alles is dus echt gebeurd, wat ik heb meegemaakt. Toch verdient het bijbelverslag wel enige aanvulling. Joodse Schriftgeleerden hebben hier nuttig werk geleverd, maar hun uitleg is niet bij elke bijbel-lezer bekend. Zo is niet iedereen ervan op de hoogte dat ik poten had, toen ik werd geschapen. Zoals andere reptielen had ik vier handzame poten, niet groot, maar wel in staat om een behoorlijke snelheid te ontwikkelen. Die poten ben ik kwijtgeraakt, toen

God besloot mij te straffen. Hij zei: ‘Voortaan zul je op je buik kruipen en stof eten, zolang je leeft!’ en nam mij mijn poten af. Nu schuif ik – en mijn soortgenoten met mij – onhandig over de grond. Daarom erger ik mij aan al die schilders, die mij al vanaf het begin zonder poten afbeelden. Terwijl de rabbijnen toch helder hebben uitgelegd dat ik bepoot ben geschapen.

Ik ben – zoals gezegd – het slimste van alle dieren des velds die de Here God heeft gemaakt. Maar Hij vond het niet genoeg. Hij moest zo nodig de mens scheppen, en niet één – later kwam er nog een vijfje bij. Maar wat een geweldig aantrekkelijke vrouw was dat! Als er geen kinderen bij zijn, kan ik u precies vertellen wat er is gebeurd. Dan hebt u het uit de eerste hand. Deze verklaring is trouwens ook in de midrasj te vinden, als u mij niet wil geloven.

Op zekere dag hoorde ik merkwaaardige geluiden in de Tuin van Eden: gezucht, gesteun en vreemde hoge kreetjes. Ik sloop de kant uit waar deze geruchten vandaan kwamen. En daar zat zij op haar man – in volledige overgave. Ik werd er draaiërig van. Ik voelde gevoelens die ik nimmer voor een slangin had gevoeld. Ik werd verteerd door een hartstocht die ik nooit eerder had gekend. Ik wilde maar één ding: haar! Maar er was nog dat aardmannetje: Adam. Hoe kon ik hem kwijtraken? Hij was immers onsterfelijk.

Nu was ik erbij geweest, toen Adam van God het eerste gebod in de geschiedenis had gekregen. Hij mocht niet eten van de vrucht van de boom van de kennis van goed en kwaad. ‘Want ten dage dat gij daarvan eet, zult gij sterven, ja sterven!’ Dus de oplossing lag voor de hand: zodra de man van deze vrucht zou eten, zou hij sterven. Maar hoe kreeg ik hem zo ver?

Ik bedacht een list. Ik zou niet hem benaderen, maar zijn vrouw, als hij niet in de buurt was. En zo geschiedde... Met mijn zintuiglijk waarneembare stem zei ik tot haar: ‘Ik heb mij altijd afgevraagd waar jullie mensen van leven. Fruit in elk geval niet. God heeft toch tegen jullie gezegd dat jullie van geen enkele boom van de hof mogen eten.’

‘Welnee, meneer de slang, hoe komt u daar bij?’ antwoordde zij op waanwijze toon. ‘Van de vruchten van alle bomen in de hof mogen wij eten. Allemaal...

Slang met pootjes op de
kathedraal van Amiens.
Foto Anton Sinke

Nou ja, bijna allemaal – van één boom niet. Niet van de boom die in het midden van de hof staat. Daarvan heeft God gezegd: Jullie mogen daarvan niet eten en jullie mogen die niet aanraken, anders zullen jullie sterven!’ De man had de vrouw die lange zin kennelijk van buiten laten leren. Zij was er zelf niet bij geweest, toen hij het eerste gebod te horen kreeg. Zij bestond op dat ogenblik namelijk nog niet. Kennelijk had Adam op eigen houtje het gebod uitgebreid: niet alleen eten, maar ook aanraken was verboden.

‘Zelfs niet aanraken?’ vroeg ik. ‘En om welke boom gaat het dan?’

De vrouw stond op. Zij wees mij de boom van de kennis van goed en kwaad aan, alsof ik die niet zou kennen!

‘Ach, u bedoelt die boom? Maar, mevrouw, wat

vreemd is dat! U gaat helemaal niet dood, als u die aanraakt. Echt niet.’

‘Maar waarom heeft God dat dan wel gezegd, meneer de slang?’

‘Dat heeft Hij vast gezegd, omdat Hij weet dat uw ogen zullen worden geopend, zodra u daarvan eet. Dan zult u als een god zijn, kennende goed en kwaad.’

De vrouw werd nu onzeker: ‘Maar bent u er zeker van dat je niet doodgaat, als je die boom aanraakt?’

‘Heel zeker. Kijk, ik zal het even voordoen.’ En ik liep op mijn vier poten snel naar de boom toe. Ik tikte met mijn staart even tegen de bast. ‘Zie, ik leef nog’, zei ik en groette de vrouw vriendelijk. Ik deed net alsof ik wegliep, maar verstopte mij in de struiken. Ik zag de vrouw verlangend naar het fruit kijken – het zag er ook heerlijk uit.

De vrouw kwam voorzichtig op de boom afgelopen. Ik wist dat ik het pleit had gewonnen. En ja hoor, zij raakte de stam heel eventjes aan. Er gebeurde niets. Zij deed het nog een keer, maar ging niet dood. Daardoor aangemoedigd raakte zij één van de vruchten aan – zonder gevolg. Toen kon zij zich niet meer inhouden. De ene vrucht na de andere stopte zij in haar mond. En er gebeurde nog steeds niets.

Op dat ogenblik kwam haar man aangelopen. Zonder iets te zeggen duwde ze hem een tros vruchten in handen. Gedachteloos nam Adam er een paar en begon te kauwen. Toen gebeurde het: hun ogen werden geopend. Zij zagen dat zij naakt waren. Mannin dook meteen de struiken in, maar toen merkte zij een vijgenboom op met heel grote bladeren. Meteen begon zij daarvan schorten te vlechten. Man en mannin hingen die om hun middel, maar voelden zich nog steeds naakt.

Maar dood gingen zij niet – in tegenstelling tot wat God had aangekondigd. En ik had nog wel gehoopt dat Adam meteen zou sterven, zodra hij van de vrucht at. Hij alleen – zijn vrouw had van God immers geen gebod gekregen dat zij kon overtreden. Na Adams voortijdige dood zou mannin een nieuwe partner moeten zoeken... En daar zag ik een rol voor mij weggelegd.

Nu komt er een saai stukje in het verhaal, want ik speel niet mee. Ik vat het even kort samen: man en vrouw gaan elkaar beschuldigen, zodra God hen heeft betrapt. Ik keek vanuit mijn schuilplaats tevreden toe. De echtscheidingsaanvraag kon worden ingediend. Maar toen begon dat kreng mij te beschuldigen: 'De slang heeft mij verleid. En toen heb ik gegeten.' Dit was helemaal niet de bedoeling! Ik had er buiten willen blijven. Het liep helemaal mis. God had mij al opgemerkt in de struiken. Hij vroeg mij niets, maar sprak meteen zijn vonnis uit:

'Omdat je dit hebt gedaan, ben je vervloekt onder de dieren! Voortaan zul je op je buik kruipen en stof eten, zolang je leeft!' En op hetzelfde ogenblik vielen de poten van mijn lijf. Ik zakte pardoos op mijn buik. Mijn mooie, stevige, geschubde poten. Daar lagen ze op de grond om tot stof te vergaan. Maar het was nog niet genoeg!

'En vijandschap zal Ik stellen tussen jou en de vrouw, en tussen jouw nakomelingen en de hare. De mensen zullen proberen je de kop te vermorzelen en jij zult hen in de hiel bijten om hen te doden. Zo zal het gaan!'

Goed, ik ben mijn poten kwijtgeraakt. Mijn buik schuurt nu over de grond. Ik zit met mijn kop altijd in het stof, wat echt geen lolletje is. En de mensen doen hun best om mij en mijn soortgenoten te doden. Maar wij laten het er niet bij zitten, wij nemen wraak! Zodra wij een mensenhiel zien, zetten wij er onze tanden in. Want ook al hebben wij geen poten meer, wij hebben twee degelijke giftanden, klaar voor het gebruik.

Maar het verhaal is nog steeds niet afgelopen. Er volgt weer een saai stukje, waarin ik geen rol speel. Vrouw wordt gestraft, man wordt gestraft. Maar ik had inmiddels schoon genoeg van de bijbel. Ik ben stiekem in een ander verhaal gestapt: het Gilgamesj-epos. Dat is een oud heldendicht uit Mesopotamië, nog ouder dan de bijbel. En daarin loopt het verhaal voor de slang wel goed af. De hoofdpersoon, Gilgamesj genaamd, had van Oetanapisjtjm (de Babylonische Noach) de raad gekregen om levenskruid te plukken en mee naar huis te nemen. Gilgamesj volgde deze raad op, maar onderweg kreeg hij zin om te gaan zwemmen. Hij legde het levenskruid aan de rand van het meertje en dook het water in.

Juist op dat ogenblik kwam ik zijn epos ingeschoven. Ik schuifelde snel richting levenskruid en nam het weg. Het was een flink voorraadjie, want ik teer er nog steeds op, na al die duizenden jaren. Het enige wat aan mij verslijt, is mijn vel. Van al dat gekruip. Daarom stroop ik regelmatig mijn versleten slangenhuid af. Ik neem wat levenskruid en krijg weer een nieuwe. Slim om zo Genesis 3 met het Gilgamesj-epos te combineren. Intertextueel bijbel-lezen noemen ze dat nu, maar vergis je niet: ik heb het uitgevonden.

De Slang